

Summarizing the results of analysis of the perception labour in the collective mind and in artistic space TG Shevchenko, it should be noted that the individual concept has the same conceptual features that are presented in understanding of labor in Ukrainian lingual culture, but has a some other value characteristics. The work of free people, like as in traditional Ukrainian symbols reveals the image of the ancient god Pan-host that has "the ability to rule." As to Shevchenko, poetry for him is intellectual work not for money and fame, but for the sake of historical truth and justice.

Key words: the individual concept, the labour concept, verbal representation.

**СУГЕСТИВНА ЛІНГВІСТИКА
ЛІНГВІСТИКА ТЕКСТУ
ПЕРЕКЛАД**

УДК 81'255.4

Ю. В. Бабій,

к. філол. н., доц., Миколаївський національний університет
імені В.О. Сухомлинського,
доцент кафедри прикладної лінгвістики

**ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФІГУР МОВЛЕННЯ
(НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ ТА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)**

В статті здійснено оглядовий аналіз поширених способів перекладу стилістичних фігур мовлення на прикладі їхнього функціонування в українській та англійській мовах. Висвітлено потенціал досліджуваних мовних явищ у стилістичних системах мов.

Ключові слова: стилістичні фігури, основні способи перекладу, стилістичні системи.

Будь-який текст характеризується належністю до певного стилю, отже кожний текст має стилістичний аспект, що репрезентований різноманітним функціонуванням стилістичних виражальних засобів – фігур мовлення [1, 17].

Стилістичні проблеми перекладу стосуються передачі у перекладі стилістичних характеристик оригіналу: відповідності стилів і жанрів та передачі різних стилістичних засобів. Стилістичні засоби особливо широко вживаються у художній літературі та публіцистиці і значно менш характерні для ділової сфери спілкування та наукової літератури. Оскільки стилістична компетенція становить, так би мовити, вищий рівень у порівнянні із знанням граматики та лексики, то стилістичні проблеми перекладу становлять більші труднощі для перекладача [3, 59].

Для розгляду цих проблем спочатку доцільно визначити поняття «стилістична відповідність» та «стилістичний відповідник». Стилістична відповідність перекладу оригіналу досягається за рахунок врахування особливостей стилів текстів мовою оригіналу і перекладу та адекватної передачі всіх стилістичних характеристик оригіналу. Наприклад, поетичний твір повинен перекладатися не прозою, а саме як вірш або поема, оскільки в іншому випадку це вже буде не переклад, а певного роду вільна передача або переказ засобами іншої мови, тому що не враховується поетична форма оригіналу. Стилістичний відповідник – це стилістичний засіб мови перекладу, адекватний відповідному засобу мови оригіналу [3, 63].

Стилістичні системи мов мають свій національний характер. Стилістичні прийоми різних мов в основі є схожими, але функціонують в дискурсі по-різному. Одні й ті ж прийоми мають різну частоту вживання, стилістичну значущість,

виконують різні функції в системі мови, чим і обумовлюється необхідність трансформації. Стилістичні заміни не менш важливі, як лексичні й граматичні. При здійсненні лексичних трансформацій перекладач керується принципом передачі лексичного значення слова або форми. При передачі стилістичного значення перекладач слідує тому ж принципу – відтворити в перекладі аналогічний ефект, тобто викликати у читача таку ж саму реакцію, хоча дуже часто для цього потрібно задіяти абсолютно інші мовні засоби. Таким чином, фахівець із перекладу повинен прагнути не зберегти стилістичний прийом, а обов'язково відтворити його функцію в запропонованому контексті. Не варто також забувати про багатифункціональність стилістичних прийомів. Так само як в багатозначному слові англійської та української мови можуть не співпадати окремі лексико-семантичні варіанти, так можуть відрізнитися й окремі функції одного й того ж стилістичного прийому. Таким чином, при порівнянні стилістичних прийомів виявляються повні еквіваленти (точні, змістовно близькі) та неповні еквіваленти і функції, що не мають еквівалентів у мові перекладу [3, 44].

Всі лінгвісти підкреслюють необхідність збереження образу оригіналу в перекладі, справедливо вважаючи, що передусім перекладач повинен намагатися відтворити функцію прийому, а не сам прийом. При передачі стилістичних фігур мови – порівнянь, метафор, метонімії – фахівцю щоразу потрібно вирішити: доцільно зберегти образ, що лежить в їх основі, або ж замінити його іншим (більш образним, недослівним, змістовно насиченішим) при перекладі. Причиною заміни можуть бути особливості українського слововживання, сполучуваність слів тощо. Стилістичний аспект необхідний перекладачу, адже без нього не може вийти гарного, звучного перекладу. Саме стилістичний аспект презентує не лише переклад з мови оригіналу на мову перекладу, а й майстерність перекладача. Експресія при перекладі надає більшої виразності вихідному тексту. Для того, щоб мова відповідала основним стилістичним вимогам, була виразна, точна, стилістично вмотивована, а використані засоби були максимально доцільними для вираження змісту в конкретному контексті, перекладачу потрібно обов'язково добре володіти стилістичними ресурсами обох мов [4, 11].

Багатоаспектність перекладу стилістичних фігур мови не раз ставали об'єктом уваги та предметом дискусії у наукових розробках Л.С. Бахударова, Т.Г. Беседіної, Л.Г. Верби, В.І. Карабана, Т.Р. Левицької, А.В. Федорова. Неодноразово способи перекладу фігур мовлення описано у роботах О. Есперсена, Р. Джефферса, Д. Лайфута, Б. Мітчель, Л. Тен'єра та ін. Популярними засобами стилізації текстів української та англійської мов визначено звукові повтори, перенесення лексичних значень (метафори, метонімії, порівняння), функціонування епітетів.

В. Горбатько зазначає, що евфонічна функція алітерації співпадає в обох мовах, адже саме алітерація є одним із основних прийомів поетичної мови. Але використання алітерації для милозвучності в прозі більш характерне для англійської мови, аніж для української. Друга функція алітерації – логічна. Алітерація певною мірою підкреслює тісний зв'язок між компонентами висловлювання. Особливо яскраво алітерація показує єдність епітета з означувальним словом: *unseen stranger* В. Горбатько передає словосполучення зі збереженням алітерації, хоча й з опущенням самої метафори *нечестивий і недобрий чужинець*. В англійській мові

алітерація в логічній функції вживається також в усіх видах експресивної прози: *"Leaves. On the ivy vine"* – *Листків. На лозі плюща* [2, 17].

Метафора вживається в усіх емоційно забарвлених стилях мови. Однак в художній літературі вона завжди носить оригінальний характер. Збереження оригінальної метафори в художньому творі носить обов'язковий характер. Якщо це неможливо з якихось мовних причин (різна сполучуваність, різна семантична структура тощо), перекладачу необхідно звернутися до компенсації або заміни. Наприклад: *The needs of Bogle's customers were supplied by two waitresses and a Voice.* – *Йому відвідувачам Богля подавали дві офіціантки та Голос*. Авторська метафора (автономазія) перекладена за допомогою аналогічного прийому українською мовою [6, 11].

Метонімія як суто мовна, так і та, що використовується в якості стилістичного прийому, все більше і більше вживається в різноманітних стилях мови, а особливо у художній літературі. Передача метонімії також становить перекладацьку проблему, адже при використанні метонімії спостерігаються значні розходження в англійській та українській мовах. У зв'язку з цим при перекладі нерідко потрібно повертатися до основного значення слова, тобто до того, яке породило метонімічне перенесення значення. Тут також велику роль відіграє узус. Наприклад: *The voice at Bogle's was invisible.* – *Голос у ресторані Богля був невидимкою. Twenty miles west of Tucson the "Sunset Express" stopped at a tank to take on water.* – *За двадцять миль на захід від Таксона "Вечірній Експрес" зупинився біля бака, щоб набрати води* [5, 67].

В.І. Карабан визначає передачу метафори при перекладі з української мови на англійську наступним чином: в одиничних випадках метафоричний образ слів різних мов може співпадати, а у деяких – ні, наприклад, як у випадку з метафоричним вживанням слів «чорний» в українській мові та «black» в англійській мові. Наприклад: *чорна смерть* – *Black Death*, *чорна візитка* – *shooter*.

У ході аналізу англійського та українського художнього мовлення встановлено найбільш типові способи презентації метафоричних висловлювань:

1) Словниковим відповідником з тим же образом. Наприклад: *чорний список* – *blacklist*, *blackbook*.

2) Метафоричним словом з іншим образом. Наприклад: *зелений юнак* – *unlicked cub*.

3) Неметафоричним словом із втратою образності. Наприклад: *чорна робота* – *menial work*.

Українські метонімічні вирази перекладаються англійською мовою переважно такими способами:

1) Відповідним англійським метонімічним словом з тим же образом. Наприклад: *Він сильною рукою розправився з опозицією* – *he took care of the opposition with a strong hand*.

2) Англійським метонімічним словом з іншим образом. Наприклад: *Вумік слуху відбувся з урядових кіл* – *The rumor was leaked from the Government corridors*.

3) Заміною метонімічного слова на не метонімічне. Наприклад: *Вада* – *leaders* [3, 44].

Процес перекладу епітетів з української мови на англійську можна порівняти із перекладом атрибутивних словосполучень. Отже, епітет може перекладатися:

1) У найбільшій кількості двокomпонентних словосполучень притаманний переклад першого компонента за допомогою іменника в родовому відмінку, що знаходиться в постпозиції до основного іменнику. У даному випадку при перекладі на українську мову відбувається перестановка слів усередині атрибутивної конструкції. Типовою перекладацької помилкою є збереження порядку слів, притаманному англійському реченні, наприклад: *A 43 - year-old woman presented with a twelve-day history of fever, night sweats, rigors, breathlessness, cough and weight loss - Історія хвороби 43х-річної жінки на протягом дванадцяти днів супроводжувалася такими симптомами, як жар, нічне потовиділення, озноб, порушення дихання, кашель і втрата ваги.*

2) Значній кількості двокomпонентних атрибутивних словосполучень англійської мови притаманний переклад з використанням прикметника в якості лівостороннього іменника.

3) У більшості випадків епітет української мови може перекладатися прикметником. Наприклад: *золоте листя - goldleaves* [3, 13].

Способи перекладу порівнянь можна поділити на три групи:

1) Порівняння які мають повну образну та змістову відповідність в мові оригіналу та в мові перекладу. Наприклад: *холодний як лід - ascoldasice.*

2) Порівняння які виражають одну й ту саму думку, але перекладені за допомогою різних образів. Наприклад: *старий, як свин - asoldasthehills.*

3) Порівняння, які репрезентуються іншою мовою за допомогою описового перекладу. Наприклад: *asbrownasaberry - дуже темний, шоколадного кольору* [5, 32].

Переклад ономатопів здійснюється, переважно, у вигляді ономатопів мови перекладу, відповідних основним психоакустичним параметрам. Наприклад: *Аж раптом - трах! Бах! Вона шльопнулася на кучу хмизу і сухих листя. Політкінчився. - When suddenly, thump, thump! Down she came upon a heap of sticks and dry leaves and the fall was over* [4, 16].

3.Д. Львівська визначає такі поширені способи перекладу фігур мовлення, як:

1) Запозичення – є найпростішим способом перекладу. Воно дозволяє вирішити перекладацькі проблеми шляхом доступного лінгвістичного усвідомлення (одиниці мови сприймаються мовцями як слова-запозичення). Зазначений спосіб перекладу є примітивним, оскільки не завжди здатен репрезентувати стилістичний потенціал мови-оригіналу чи перекладу. Останнім часом практиків у галузі перекладу перш за все цікавлять нові запозичення. Серед них існують семантичні запозичення, «хибні друзі перекладача», яких варто остерігатися. Ми запозичуємо не лише зміст, значення лексичної одиниці, але й її матеріальний експонент (форму). Так слово «лазер», наприклад, в українській мові матеріально експонується зі слова “*laser*” в англійській мові, що в різному контексті може виявляти різноманітну семантику. Спільною умовою процесів запозичення є взаємодія між народами, культурами в економічній політиці, культурні і побутові контакти між людьми, членами двох різномовних спільнот. Такі контакти можуть мати масовий і тривалий характер, або ж здійснюватися через окремі прошарки суспільства, за допомогою письмового спілкування.

2) Калькування – це особливий спосіб запозичення: ми запозичуємо синтагму і буквально перекладаємо елементи, які її складають. Ми калькуємо вираз, використовуючи синтаксичні структури мови перекладу, або ж структуру, додаючи до мови перекладу нові конструкції, наприклад, *Science-fiction* (букв. «наука-фантастика»). Тут також є старі стійкі кальки, котрі можна згадати мимохідь, наскільки вони, як і запозичення можуть зазнавати семантичної еволюції, перетворюючись на «хибних друзів перекладача». Для перекладача більш цікавим є створення нових кальок, уникаючи таким чином запозичення. У таких випадках йдемося до словотворення на основі транскодування або використовуємо гіпостазис (перехід однієї частини мови на іншу).

3) Дослівний переклад – означає перехід від вихідної мови до мови перекладу, який призводить до створення правильного тексту, перекладач при цьому стежить лише за дотриманням основних норм мови.

4) Транспозиція – перехід слова із однієї частини мови в іншу або використання однієї форми мови у функції іншої. Цей спосіб може застосовуватися як в межах однієї мови, так і при перекладі. У системі перекладу перекладу розрізняють два типи транспозиції: 1) обов’язкову транспозицію і 2) факультативну транспозицію. Перекладач вдається до такого способу, якщо отриманий зворот є більш сприйнятливим з погляду звучання у фразі або ж дає можливість зберегти стилістичні нюанси. Перехрещування елементів у словосполученні також належить до транспозиції.

5) Модуляція – це варіювання повідомлення. Зазначений спосіб використовується в умовах, коли очевидно, що дослівний чи транспонований переклад дає граматично правильне висловлювання, однак воно суперечить духу мови перекладу. Розрізняють вільну і стійку модуляцію. Між ними різниця полягає лише у частотності звертання. Вільна модуляція може в будь-який момент стати стійкою, якщо вона отримає високий рівень частотності і буде являти собою єдине можливе рішення.

Перетворення вільної модуляції у стійку відбувається тоді, коли вона фіксується у словниках чи граматиках і стає предметом викладання. Саме в таких випадках відмова від модуляції є помилковою.

6) Еквіваленція. Існує можливість того, що два тексти описують одну ситуацію, використовуючи абсолютно різні стилістичні і структурні засоби. Тоді мова йде про еквіваленцію. Класичним прикладом еквіваленції є ситуація, коли незграбна людина, яка забиває цвях вдаряє себе по пальцях – українською він скаже «Ой», англійською вигукне «Ouch». Еквіваленція має синтагматичний характер і стосується повністю всього повідомлення. Звідси випливає, що більшість еквіваленцій, які знаходяться у регулярному вжитку є стійкими і належать до складу ідіоматичної фразеології, включно з кліше, приказками, стійкими словосполученнями.

7) Адаптація – спосіб є доцільним у тому випадку, коли у мові перекладу не існує ситуації, про яку йде мова у вихідній мові. Її передають за допомогою ситуації, яка вважається їй еквівалентною. Це особливий випадок еквівалентності, тобто еквівалентності ситуації. Взагалі, адаптація це пристосування тексту до рівня компетенції отримувача, тобто створення такого тексту, який читач зможе зрозуміти

без сторонньої допомоги. Зокрема лінгвоетнічна адаптація, обробка текстів для сприйняття дітьми, нефахівцями. Художня адаптація полягає у спрощенні образної системи і часто використовується, наприклад, для початкового знайомства дітей зі складними літературними текстами. Адаптація тексту для носіїв іншої культури, тобто лінгвоетнічна адаптація має інший характер. Вона полягає не у спрощенні граматичного чи лексичного складу тексту, а у прийомах, спрямованих на полегшення сприйняття чужих культурних реалій чи мовних явищ [5, 67].

Отже, фігури мовлення є стилістичними засобами організації тексту в синтаксичному плані, що відзначаються оригінальністю форми та особливостями відтворення під час перекладу. Вони покликані не лише індивідуалізувати мовлення автора, а й збагатити його емоційними нюансами, увиразнити художнє зображення, що повинно бути репрезентовано під час перекладацької роботи над текстом.

Література

1. Брандес М.П. Предпереводческий анализ текста (для ин-тов и фак-тов иностр. языков): Учеб. пособие / М.П. Брандес. – 3-е изд., стереотип. – М.: НВИ-ТЕЗАУРУС, 2001. – 224 с.
2. Григорьев В. П. Поэтика слова / В.П. Григорьев. – М.: Наука, 1999. – 343 с.
3. Демський М.Т. Системні зв'язки у сфері фраземіки / М.Т. Демський. – 262с.
4. Ильиш Б.А. Строй современного английского языка / Борис Александрович Ильиш. – Л.: Изд-во « Просвещение» Ленинградское отделение, 1991. – 365с.
5. Левенталь В. И. Английский язык: просто о сложном. Практический курс. / В. И. Левенталь. – Л.: Манускрипт, 2003. – 224 с.
6. Левин Ю. И. Структура русской метафоры // Уч. зап. ТГУ / Ю. И. Левин. – Вып. 181. Труды по знаковым системам II. – Тарту, 1995. – С. 293–299.
7. Львівська З.Д. Теоретичні проблеми перекладу / З.Д. Львівська. – К.: Вища школа, 2005. – 280 с.
8. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К-Ю, 2010. – 844 с.

Ю. Б. Бабий,

Николаевский государственный университет имени В.А.Сухомлинского,
кафедра прикладной лингвистики

ОСОБЕННОСТИ ПЕРЕВОДА ФИГУР РЕЧИ (НА МАТЕРИАЛЕ УКРАИНСКОГО И АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКОВ)

Статья посвящена обзорному анализу распространенных способов перевода стилистических фигур речи на примере их функционирования в украинском и английском языках. Отражен потенциал исследуемых лингвистических явлений в стилистических системах языков.

Ключевые слова: стилистические фигуры, основные способы перевода, стилистические системы.

Y. B. Babiy,

Mykolaiv National V.O. Sukhomlinsky University,
Applied Linguistics Department

FIGURES' OF SPEECH TRANSLATION PECULIARITIES (BASED ON UKRAINIAN AND ENGLISH LANGUAGES)

The article deals with the problem of stylistic figures of the speech translation on the basis of Ukrainian and English. The author defines the concept of stylistic competence, which is the highest level of proficiency, including knowledge of translation, the notion of "stylistic conformity" and "stylistic match." The paper emphasis on the need to preserve the original image in translation, because the translator should try to recreate the accept, rather than the reception.

During the transferring of stylistic figures of speech - comparisons, metaphors, metonymy - every specialist should decide whether it is advisable to keep the image that underlying or replace it with another (more imaginative, not word to word translation, richly saturated). To comply with the basic stylistic language requirements, expressiveness, precision, stylistic motivation and production methods were most appropriate for expressing the content in a particular context, the interpreter must necessarily be proficient in both languages stylistic resources.

Key words: stylistic figures, basic methods of translation, stylistic systems.

УДК 811.111'42:2-534.3

А. В. Гончаренко,

Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського,
викладач кафедри прикладної лінгвістики

КОМПОНЕНТИ РЕЛІГІЙНОГО ДИСКУРСУ

У статті проаналізовано основні наукові погляди щодо поняття «дискурс», його категорій та типів. Особливу увагу приділено релігійному дискурсу та характеристиці його компонентів.

Ключові слова: дискурс, релігійний дискурс, хронотоп, дискурсивні стратегії, дискурсивні цінності, прецедентні тексти, дискурсивні формули.

Дискурсологія, будучи відносно молодим напрямом мовознавства, все більше привертає увагу дослідників. У нашій статті пропонуємо розглянути релігійний дискурс. Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вивчення мови релігії, виявлення когнітивно-мовних механізмів створення релігійного дискурсу, дослідження його лінгвопрагматичного аспекту. В останні роки у лінгвістиці переважає антропоцентричний підхід до мови. У зв'язку із цим зріс інтерес до релігійного дискурсу, аналіз якого дає змогу науковцям репрезентувати релігійну картину світу, систему християнських цінностей.